

Kostnad per brukare

Kostnad per brukare (KPB) är en metod för att beräkna kommunens kostnader för olika insatser inom omsorgen om äldre och personer med funktionsnedsättning.

Metoden bygger på avidentifierade individdata. Det innebär att vård och service för olika typer av brukare kan sammanställas och utgöra grunden för uppföljning ur olika perspektiv.

En enhetlig och gemensam standard för beräkningarna gör att det blir möjligt att jämföra kommuner med varandra.

Kostnad per brukare är ett utmärkt arbetssätt för att få ordning och reda samt underlag för jämförelser.

Beställ eller ladda ner på webbutik.skl.se

Bestnr 5396

Kostnad per brukare

GER ORDNING OCH REDA SAMT TILLGÅNG TILL JÄMFÖRELSE

**KOSTNAD PER BRUKARE
(KPB) ÄR EN
STANDARDISERAD METOD**

- › I KPB kartläggs varje individs insatser. Exempelvis antal hemtjänsttimmar, trygghetslarm, matleveranser, korttidsvistelse.
- › Insatserna kopplas ihop med det ekonomiska utfallet – då får varje insats ett pris.
- › För att få fram KPB matchas individernas insatser ihop med priset på insatsen och med hur mycket insatser individen har.
- › Metoden är gemensam och bygger på standardiserade principer. Det gör att kommunen kan jämföra sig med andra.

Att arbeta med Kostnad per brukare

Oavsett om du redan arbetar med Kostnad per brukare (KPB) eller funderar på att införa det i din kommun tror vi du har nytta av denna skrift.

Här beskrivs hur du lägger upp arbetet med Kostnad per brukare. Du får exempel på hur du kan använda uppgifterna från KPB i analysarbetet.

Beroende på om du arbetar med äldreomsorg, särskilt boende, eller LSS-insatser (lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade) kan du, i den här skriften, se diagram och tabeller som exemplifierar samt illustrerar nyttan av metoden.

Har du redan kommit en bit i arbetet med Kostnad per brukare rekommenderar vi att du använder boxanalysen som du hittar på webbplatsen skl.se/kpb.

Där hittar du också nyckeltalen från KPB och hur du använder databasen Kolada för nyckeltalsjämförelser.

Kostnad per brukare ger ordning och reda samt kontroll över verksamhetens kostnader. Det är ett ständigt pågående arbete och vi välkomnar dig att ta kontakt med oss för att få mer information om vilket stöd SKL erbjuder kring KPB.

”När jag anställdes som ansvarig chef blev jag tagen på sängen av problem och underskott. Och av prognoser som justerades till det sämre varannan månad. Det var svårt att veta var vi blödde.

Hade jag inte fått hjälp av Kostnad per brukare och riktiga analyser så tror jag inte att jag hade stannat i kommunen som chef.

Med hjälp av KPB visste vi var vi skulle sätta in resurserna. Att veta vad som ska prioriteras och planera utifrån resultat där kostnader och kvalitet vägs in är både nödvändigt och värdefullt.”

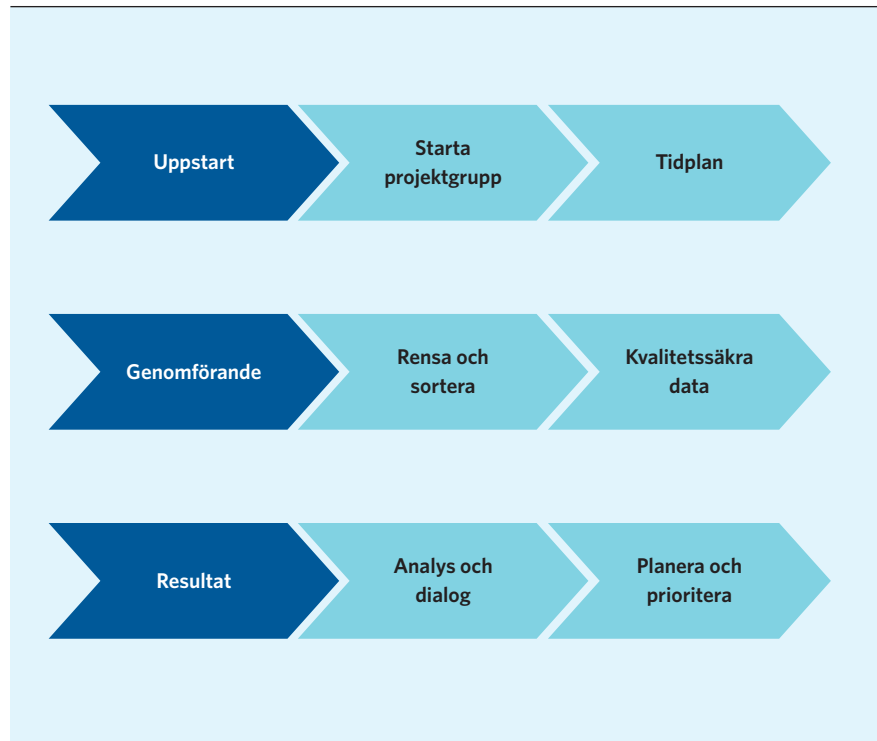
Agneta Ivåker, Sektorschef Vård- och omsorg Leksands kommun

ERFARENHETER FRÅN

LEKSAND:

- › KPB är ett bra verktyg för ledning och styrning.
- › Samtal och uppföljning med medarbetare i verksamheten utifrån KPB ger inte bara återkoppling utan ett lärande och fördjupad förståelse för verksamhetsprocesserna.
- › Analysen blir rolig att göra – varför ser det ut som det gör? Det skapar en nyfikenhet. Stämmer det eller har vi missat något? Stimulerande att följa resultaten från KPB och de förbättringar som åstadkoms.
- › Utan den ordning och reda som KPB gett oss hade beslut kunna fattas på felaktiga grunder.
- › Professionalitet är ett av kommunens ledord och för att sätta tyngd bakom det, behöver verksamheten presentera konkreta underlag.

DIAGRAM 1. KPB-processen

Bilden beskriver hur du kan lägga upp arbetet med Kostnad per brukare.

Uppstart

- Förankra arbetet i hela organisationen. Det skapar delaktighet.
- Starta en projektgrupp för att införa och arbeta med KPB. Gruppen bör bestå av medarbetare från ekonomiavdelningen, från verksamheten, den systemansvarige samt någon chef.
- Upprätta en tidplan och ge löpande information även utanför projektgruppen.

Genomförande

- Använd SKL:s metodbeskrivning för Kostnad per brukare.
- Rensa och sortera bort brukare i verksamhetssystemet som inte finns i verksamheten, eller som bytt insats. Se över vilka poster i redovisningen som bör bokföras om och kanske fördelas mellan verksamheterna.
- All data från det ekonomiska utfallet och från brukarstatistiken måste kvalitetssäkras.

Resultat

- Nyckeltalen från Kostnad per brukare kan kopplas ihop med annan statistik. Exempelvis: brukarkvalitet, medarbetarundersökningar och nationell statistik.
- I analysarbetet är det viktigt att föra dialog med verksamheterna och politiken. Verka för delaktighet och att alla ges möjlighet att bidra med sin kompetens.
- Analysarbetet resulterar i underlag för att planera och prioritera åtgärder som kan förbättra verksamheten ytterligare.

**GENOM KVALITETS-
SÄKRING AV EKONOMI
OCH BRUKARSTATISTIK
KAN KOMMUNEN BL A UPP-
MÄRKSAMMA FÖLJANDE:**

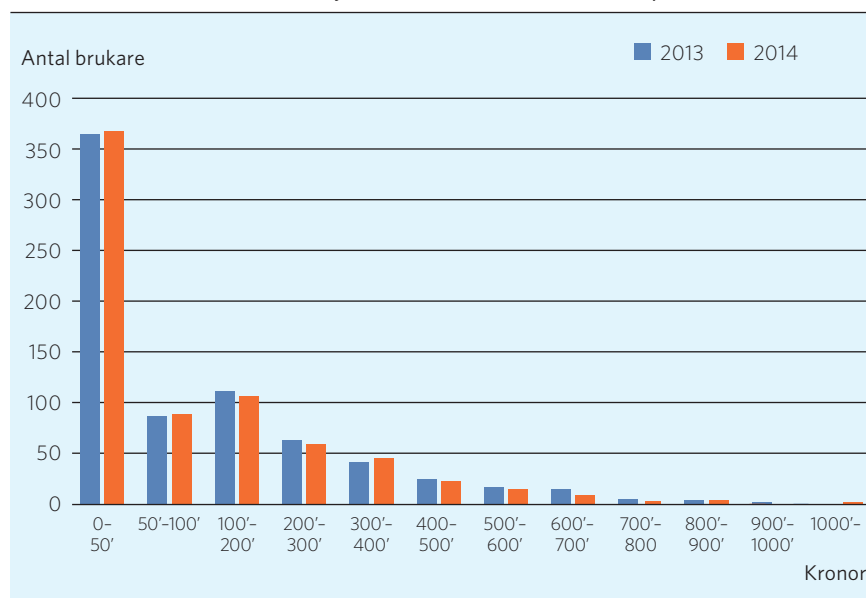
- Enhet/verksamhet som ligger på fel ansvarsområde.
- Insatser som inte registrerats.
- Utförs den beviljade tiden? Har myndighet och verkställighet dialog?

Kostnad per brukare i hemtjänst

Individuppgifter, som är grunden i Kostnad per brukare, gör att det är möjligt att gruppera uppgifterna på olika sätt, t ex i olika kostnadsintervall. Det här diagrammet visar antalet brukare i olika kostnadsintervall för åren 2013 och 2014 i en kommun. Skillnaderna är mycket små mellan åren. Det är något färre brukare totalt 2014. Ytterfallen, brukare med relativt höga kostnader, har minskat. I det här fallet har antalet brukare över 600 000 kr minskat med 8 personer mellan åren.

Med stöd i diagrammet kan du t ex analysera vilka förebyggande insatser som kommunen erbjuder. Ta hjälp av ditt grundmaterial i Kostnad per brukare för att se vad staplarna består av.

DIAGRAM 2. Antal brukare inom hemtjänst i olika kostnadsintervall, exempel från en kommun

Eftersom Kostnad per brukare bygger på en standardiserad metod är det också möjligt att jämföra olika enheter med varandra. I den här tabellen jämförs tre olika hemtjänstgrupper åren 2013 och 2014.

Tabellen visar om hemtjänstgruppens kostnader och volym (i detta fall beviljade timmar) ökat eller minskat mellan åren. Tabellen visar också hur kostnad per hemtjänsttimme utvecklats i de olika grupperna. Varför skiljer sig olika hemtjänstgrupper åt och varför är ett område dyrare? Detta material är ett bra underlag för diskussion om verksamheten.

Bra underlag för diskussion om verksamheten.

TABELL 1. Kostnader och volymer inom hemtjänsten, exempel från en kommun

Enhet	2013			2014		
	Kr/tim	Total kostnad	Volym	Kr/tim	Total kostnad	Volym
Hemtjänst, 1	611	8 897 124	14 554	623	8 219 468	13 202
Hemtjänst, 2	596	10 906 828	18 298	628	10 503 155	16 735
Hemtjänst, 3	722	7 399 815	10 248	643	5 567 513	8 654
Hemtjänst totalt	670	56 746 999	84 708	645	54 060 360	83 828

För att se förhållandet mellan kvalitet och kostnader i hemtjänsten kan nyckeltal sättas in i ett fyrfältsdiagram, se nästa sida. Fälten i diagrammet är uppdelade efter medianen för respektive nyckeltal. I det här exemplet har nyckeltalen kostnad per hemtjänsttimme från KPB och helhetsbedömningen i Socialstyrelsens brukarundersökning valts.

Enheter som ligger i det gröna fältet till höger i den nedre delen av diagrammet (A) har relativt sett både hög kvalitet och låga kostnader. I de gula fälten (B) och (C) finns det relativt sett större förbättringspotential, antingen i fråga om kostnader eller kvalitet. I det övre vänstra hörnet (D), som är markerat med orange, är kostnaderna höga och kvaliteten låg jämfört med övriga enheter. Här finns stor förbättringspotential för både kostnader och kvalitet.

Titta på kostnader och kvalitet tillsammans.

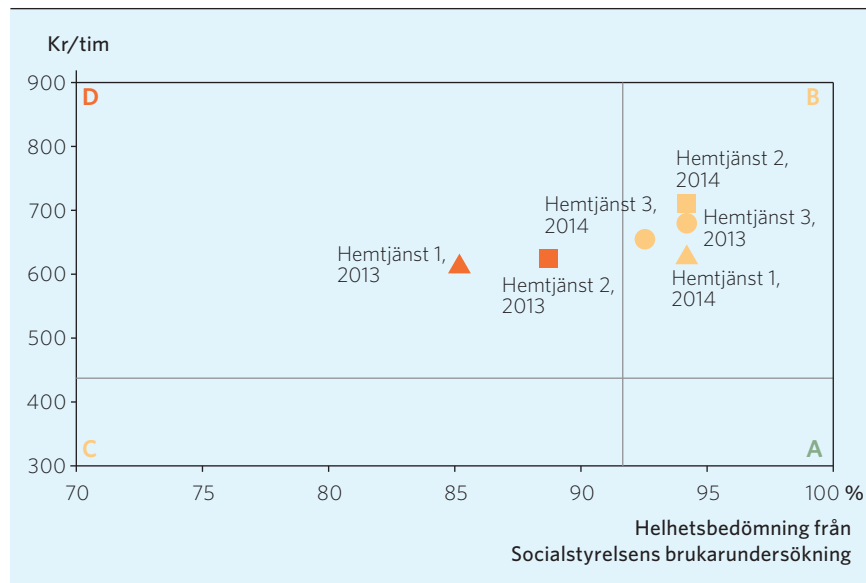

I diagrammet redovisas uppgifter på enhetsnivå för 2013 och 2014 i en kommun. Varje symbol markerar en hemtjänstgrupp, med olika form för de olika grupperna. Den vertikala axeln visar kostnad per hemtjänststimme enligt KPB och den horisontella visar helhetsbedömningen i Socialstyrelsens brukarundersökning.

Diagrammet visar att:

- Hemtjänstgrupp 1 har förbättrat kvaliteten till ungefär samma kostnad.
- Hemtjänstgrupp 2 har förbättrat kvaliteten och höjt kostnaderna.
- Hemtjänstgrupp 3 har sänkt både kvaliteten och kostnaderna.

DIAGRAM 3. Kostnader och kvalitet inom hemtjänsten, exempel från en kommun

På det här viset kan du analysera kostnader ur olika perspektiv och få ett bra diskussionsunderlag. Har vi bra förebyggande insatser? Varför är hemtjänstgrupp 2 dyrare? Hur har hemtjänstgrupp 1 lyckats höja kvaliteten så mycket? Frågor som du kan gräva djupare i med hjälp av materialet från KPB.

”En av våra stora utmaningar i Falu kommun är att hålla koll på de kraftigt ökande hemtjänsttimmarna. Men med Kostnad per brukare kan vi också göra andra analyser.

Vi kan exempelvis titta på vilka insatser, hur ofta och hur mycket kvinnor respektive män får. Med uppgifterna från KPB får man insyn i verksamheten och det skapar medvetenhet. Vi får en god kunskap om vad som driver kostnaderna.”

Mikael Söderlund , Controller, Falu kommun

Kostnad per brukare i särskilt boende

TABELL 2. Kostnader och volymer inom särskilt boende, exempel från en kommun

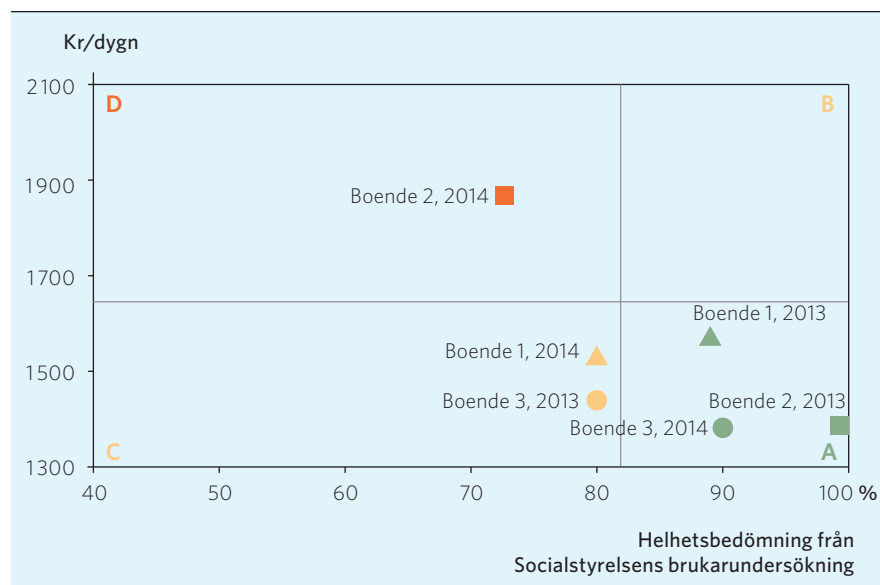
Enhet	2013			2014		
	Kr /dygn	Total kostnad	Volym	Kr /dygn	Total kostnad	Volym
Särskilt boende 1	1 566	14 605 344	9 329	1 557	13 346 687	8 571
Särskilt boende 2	1 381	13 115 618	9 498	1 874	17 144 591	9 151
Särskilt boende 3	1 435	16 888 195	11 772	1 374	16 708 658	12 164
Särskilt boende totalt	1 458	44 609 157	30 599	1 579	47 199 936	29 886

Om du är med i KPB så har du tillgång till ett grundmaterial för vidare analys.

Tabellen visar att volymen (belagda dygn) minskat mellan åren och att kostnaderna ökat. I ett boende minskar volymen samtidigt som kostnaderna ökar förhållandevis mycket. Vad beror detta på? Är bemanningen anpassad efter behoven?

För att illustrera förhållandet mellan kvalitet och kostnader i verksamheten kan ett fyrfältsdiagram användas. I exemplet på nästa sida används den brukarupplevda kvaliteten i särskilt boende tillsammans med kostnad per dygn enligt KPB. Uppgifterna redovisas på enhetsnivå och för två år, för att åskådliggöra eventuella förändringar mellan åren. (För mer information om fyrfältsdiagram, se sid 7.)

DIAGRAM 4. Kostnader och kvalitet inom särskilt boende, exempel från en kommun

Diagrammet visar att:

- Särskilt boende 1 har sänkt kvaliteten och kostnaderna.
- Särskilt boende 2 har sänkt kvaliteten och höjt kostnaderna.
- Särskilt boende 3 har höjt kvaliteten och sänkt kostnaderna.

Vad beror förändringarna på? Behöver åtgärder sättas in för att förbättra kvaliteten eller arbeta med kostnaderna? En framgångsfaktor i analysarbetet är att alla enheter diskuterar varför förändringarna uppstått och vad som eventuellt behöver åtgärdas.

Lär av varandra.

Med hjälp av Kostnad per brukare kan prognoser för verksamheten tas fram. Prognoserna utgår från individdata och det konsumtionsmönster som råder ett visst år. I vårt exempel har vi valt 2013 som bas. Individuppgifter och konsumtionsmönster från Kostnad per brukare skrivs fram med kommunens befolkningsprognos. I det här fallet har prognosens slutår satts till 2021.

Tabellen visar att behovet av antalet platser i särskilt boende ökar något 2017, men det är först 2019 som behoven enligt prognosen blir mer omfattande. Se sista raden i tabellen.

TABELL 3. Prognos för beläggning inom särskilt boende, exempel från en kommun

Åldersgrupp	Volym 2013	2015	2017	2019	2021
65-69 år	1 364	1 333	1 224	1 162	1 136
70-74 år	2 961	3 392	3 740	3 770	3 597
75-79 år	4 357	5 042	5 704	6 643	7 582
80-84 år	15 043	13 889	13 895	15 702	16 924
85-89 år	17 096	18 035	18 209	16 924	17 224
90- år	25 033	24 066	24 371	25 896	25 493
	65 855	65 756	67 143	70 097	71 957
Ökning från 2013; dygn		-99	1 288	4 242	6 102
Ökning från 2013; antal platser		-0	4	12	17

Anmärkning: Volymerna är uttryckta i antal belagda dygn.

”Med Kostnad per brukare blir jag tryggare i mitt uppdrag som omsorgschef eftersom jag får tillgång till både individ- och verksamhetsperspektivet.

*Det ger mig stora möjligheter att skapa en mer ändamåls-
enlig resursmodell som utgår från den enskildes behov.*

*Som motvikt till standard- och enhetskostnader är Kostnad
per brukare befriande exakt. Det är bara en tidsfråga innan
kostnader på individnivå blir standard.”*

John Henriksson, Omsorgschef, Bollebygds kommun

Kostnad per brukare LSS

Med hjälp av Kostnad per brukare kan du se vilka insatser varje brukare har och vad insatserna kostar. Stapeldiagrammet visar att det skett en ökning av antalet brukare i det lägsta kostnadsintervallet. Detsamma gäller intervallet 200–300 tkr. Brukare som kostar under 50 tkr har i detta fall insatser som ledsagarservice och kontaktperson. I det här exemplet kostar nära en fjärdedel av alla brukare mer än 1 mkr och i den gruppen är den vanligaste insatsen gruppbostad, se diagrammet nedan. Med hjälp av data från Kostnad per brukare kan varje kostnadsintervall analyseras. Rutan i diagrammet är ett exempel på detta.

DIAGRAM 5. Antal brukare med insatser inom LSS i olika kostnadsintervall, exempel från en kommun

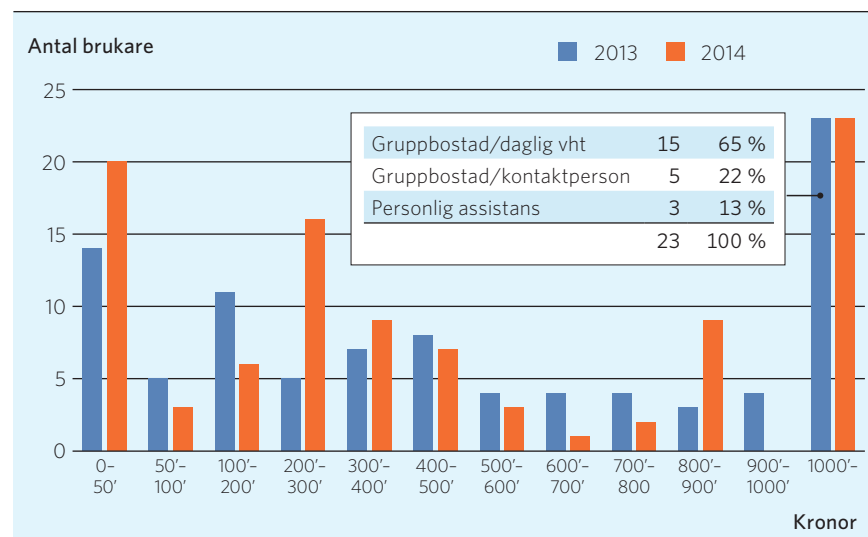
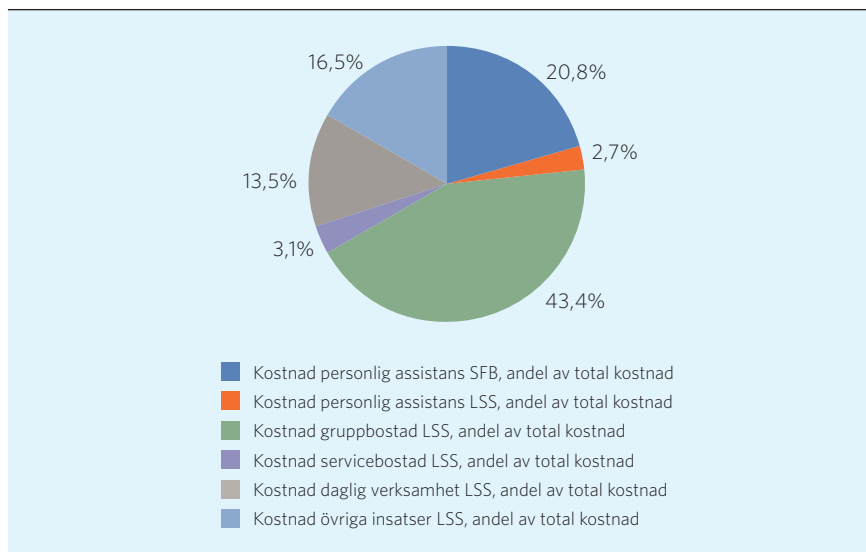

DIAGRAM 6. Fördelning av kostnader mellan olika insatser inom LSS, exempel från en kommun

Rätten om assistansersättning, socialförsäkringsbalken (SFB)

I exemplet ovan står gruppbofastad för den största andelen av kostnaderna. Hur ser fördelningen ut i din kommun jämfört med andra? Brukarnas behov och kommunens valda strategi påverkar sammansättningen av insatser.

TABELL 4. Kostnader och volymer inom gruppbostad LSS, exempel från en kommun

Enhet	2013			2014		
	Kr/dygn	Total kostnad	Volym	Kr/dygn	Total kostnad	Volym
Gruppbostad 1	2 884	5 151 387	1 786	3 531	5 161 689	1 461
Gruppbostad 2	3 212	5 738 969	1 787	3 948	5 768 361	1 461
Gruppbostad 3	2 620	6 697 896	2 556	2 908	7 434 117	2 556
Gruppbostad 4	2 573	4 698 102	1 826	2 740	5 003 066	1 826
Totalt LSS gruppbostad	2 802	22 286 353	7 955	3 199	23 367 233	7 304

Tabellen visar kostnader och volym för fyra gruppbostäder åren 2013 samt 2014 i en kommun. Tabellen visar också att det är stor spridning mellan boendena – både under åren och mellan åren. Den stora skillnaden i kronor per dygn för gruppbostad 1 och 2 mellan åren, beror på att volymen (belagda dygn per brukare) är lägre medan kostnaden är så gott som oförändrad. Vad beror detta på? Är bemanningen anpassad efter behoven?

”Du har bara nytta av Kostnad per brukare om du gör nytta av det. Det gäller alltså att verkligen använda sig av materialet och analysresultaten som kommer fram. Politiken får ett bra underlag för att fatta beslut.

Det är ingen quick fix. För att nå sina mål och få riktig användning av uppgifterna behöver man jobba strategiskt och långsiktigt.”

Marie Johansson, Avdelningschef/Controller, Gällivare kommun

Boxanalys – ett bra stöd i analysarbetet

Den stora mängden nyckeltal som mäter kostnader och kvalitet inom omsorgen om äldre och personer med funktionsnedsättning kan göra det svårt att få överblick. För att ge stöd i en första sortering bland nyckeltalen och hjälp att komma igång med analysarbetet erbjuder SKL ett analysverktyg, KPB:s boxanalys. I boxanalysen sorteras nyckeltalen efter vad de säger och nyckeltalen från KPB kompletteras med nationell statistik. Detta verktyg ger en bra grund att stå på när du analyserar din verksamhet. Du får stöd i att identifiera vilka områden kommunen behöver arbeta vidare med.

Läs mer på skl.se/kpb ”Analys av KPB-data”. Där hittar du också en webb-utbildning som ger en första introduktion till boxanalysen.

SVERIGES KOMMUNER OCH LANDSTING ERBJUDER DIG SOM ANVÄNDARE AV KPB:

- › Tillgång till jämförelser i databasen Kolada
- › Utbildningar
- › Boxanalys
- › Inbjudan till seminarier och konferenser
- › Nätverk
- › Metodhandbok
- › Nyhetsbrev

Se mer på skl.se/kpb

Med Kostnad per brukare får du

Vi välkomnar dig till våra nätverk, kurser och konferenser.

Mer om Kostnad per brukare finns att läsa på skl.se/kpb

Camilla Eriksson
08-452 79 21
camilla.eriksson@skl.se

Inga-Britt Dahlberg
08-452 78 76
inga-britt.dahlberg@skl.se

Jan Mohammad
08-452 77 24
jan.mohammad@skl.se

Yvonne Thorell
0247-801 76
yvonne.thorell@leksand.se

Upplysningar om innehållet:
Camilla Eriksson,
camilla.eriksson@skl.se

© Sveriges Kommuner och
Landsting, 2015
Bestnr: 5396
Textbearbetning: Lindfors & Co
Illustration omslag: Ida Brogren
Foto inlaga: Ingemar Lindewall
Produktion: EO
Tryck: LTAB, 2015